

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Lausunto koskien hallituksen esitystä (HE 463/2021 vp) eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta

Hyvinvointiala HALI ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta hallituksen esityksestä.

HALI ry pitää hallituksen esitystä oikeansuuntaisena ja katsoo, että lakimuutos edistää lapsen oikeuksien toteutumista lastensuojelupalveluissa ja palveluntuottajien edellytyksiä turvata lapsen tarvitsema yksilöllinen huolenpito ja suojelu sijaishuollossa.

HALI ry kannattaa sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksen määrittämistä. Sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus ei kuitenkaan yksinomaan riitä takaamaan lastensuojelulaissa säädettyjen tehtävien toteutumista. Vaikka lastensuojelun asiakkaita on entistä vähemmän, lasten ja perheiden tilanteet ovat entistä vaativampia. Kuntien ja kuntayhtymien tuleekin varmistaa sosiaalityöntekijän mahdollisuus selviytyä lakisääteisistä velvoitteista ja työskennellä lasta koskevassa asiassa lainsäätäjän edellyttämällä tavalla.

Lapsella on oikeus pysyviin ihmissuhteisiin myös lastensuojelun asiakkuudessa ja luoda luottamuksellinen suhde oman sosiaalityöntekijän kanssa. Sijaishuollon tarkoituksen toteutumisen kannalta on tärkeää, että sosiaalityöntekijällä on aikaa tiiviiseen yhteistyöhön sijaishuolto paikan kanssa.

Hallitus esittää, että erityisen huolenpidon palvelun tuottaminen keskitetään julkisen sektorin toimijoille. Yksityiset palveluntuottajat tuottavat 40 prosenttia erityisestä huolenpidosta. Hallituksen esitys tarkoittaisi merkittävää leikkausta kaikkein vaativimpien nuorten sijaishuoltoon tilanteessa, jossa EHO-paikkojen tarve on kasvanut merkittävästi. HALI ry kysyy, miten jatkossa turvataan erityisen huolenpidon riittävä sekä yhdenvertainen saatavuus vakavasti oireileville nuorille hallituksen esittämällä tavalla?

Lisäksi hallitus esittää vaativan sijaishuollon ammatillisen osaamisen tarkennusta ja henkilöstömitoituksen tiukennusta. Tämä tarkoittaa, että lastensuojeluun on palkattava lähivuosina 805 asiantuntijaa lisää. HALI ry kysyy, miten varmistetaan lastensuojelun työvoiman saatavuus tilanteessa, jossa lastensuojelun työntekijöistä on vakava valtakunnallinen työvoimapula? HALI ry katsoo, että lastensuojelun selviytyminen lainsäätäjän sille osoittamista velvoitteista edellyttää valtakunnallista moniammatillista yhteistyötä ja lisäkoulutuspaikkoja, sekä esittää lisääjän ottamista vaativan sijaishuollon lainsäädännön uudistamiseksi.

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2022 alusta ja 30 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2023 alusta. (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta sosiaalityöntekijää kohden vuoden 2022 alusta ja 30 lasta sosiaalityöntekijää vuoden 2023 alusta alkaen.

HALI ry pitää lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoituksen rajaamista hyvänä ja oikeasuuntaisena toimenpiteenä, jolla vahvistaa sosiaalityöntekijän resurssia lakisääteisen lastensuojelutyön turvaamiseksi sekä parantaa lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen oikeuksia. Asiakasmäärän rajaaminen parantaa myös sijaishuollossa olevan lapsen oikeuksia, sillä sosiaalityöntekijän ja sijaishuoltopaikan tiivis yhteistyö on erityisen tärkeää asiakassuunnitelman ja lapsen edun mukaisen sijaishuollon toteutumisen turvaamiseksi. Kuntaliitto on ilmaissut huolenaiheen sosiaalityöntekijöiden saatavuudesta hallituksen esittämällä tavalla. HALI ry esittää, että lainsäädännön muutos toteutuu alkuperäisen suunnitelman mukaisesti vuodesta 2024 alkaen sosiaalityöntekijöiden saatavuuden turvaamiseksi.

HALI ry arvioi, että sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus ei yksinomaan riitä takaamaan lastensuojelulaissa säädettyjen tehtävien toteutumista. HALI ry haluaa muistuttaa, että lastensuojelussa on esiintynyt pitkäaikaisesti liian suuri asiakasmäärä sosiaalityöntekijää kohden. Liian suurella asiakasmäärällä ja riittämättömällä tuella on ollut pitkäaikainen ja kielteinen vaikutus työntekijöiden pysyvyyteen, työnhyvintoihin ja lastensuojelutyön laatuun. Esimerkiksi sijaishuoltopaikan ja sosiaalityöntekijän yhteistyö ei ole voinut toteutua tilanteissa, joissa sijaishuoltopaikalla ei ole ollut tiedossa lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää työntekijöiden suuresta vaihtuvuudesta tai täyttämättömistä viroista johtuen. HALI ry toivoo, että hallitus kiinnittää huomioita sosiaalityöntekijöiden työvoiman saatavuuden edistämiseen.

HALI ry muistuttaa, että lapsella on oikeus pysyviin ihmissuhteisiin myös lastensuojelun asiakkuudessa ja mahdollisuus luoda luottamuksellinen suhde oman sosiaalityöntekijän kanssa. Sosiaalityöntekijällä on oltava aikaa tavata lasta ja hänen perhettään lastensuojelun asiakkuuden aikana, tuntee lapsen yksilölliset tarpeet sekä tehdä tiivistä yhteistyötä sijaishuoltopaikan kanssa tarkoituksenmukaisen ja lapsen edunmukaisen sijaishuollon toteutumisen turvaamiseksi.

Osa lastensuojelun asiakkuudessa olevista lapsista ja vanhemmista ei halua lastensuojelun puuttumista elämäänsä tilanteissa, joissa lapsella tai vanhemmalla esiintyy väkivaltaista käytöstä, rikoksilla oireilua, päihteiden käyttöä tai mielenterveysongelmia. Lastensuojelun erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on kasvanut ja peruspalvelujen esimerkiksi erityisopetuksen tai terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät haasteet näkyvät lastensuojelun asiakastyössä ja lapsen sekä perheen tuen tarpeissa. Viime aikoina alaikäisten

lisääntynyt vakava väkivaltarikollisuus on kuormittanut lastensuojelua ja edellyttää osaltaan yhteistyön tiivistämistä muun muassa poliisin, oikeuslaitoksen, rikosseuraamuslaitoksen ja psykiatrian kanssa.

Sosiaalihuollon palvelujen kehittämisen myötä lastensuojeluun tulevat asiakkaat ovat usein kaikkein vaikeimmassa tilanteessa. Monella lapsella on syntynyt luottamuspula aikuisiin jo nuorella iällä ja luottamuksellisen suhteen luominen vaatii lastensuojelun työntekijältä pitkäjänteisyyttä, aikaa ja pysyvyyttä. Vaikka asiakkaita olisi entistä vähemmän, lastensuojelun lasten ja perheiden tilanteet ovat siis entistä vaativampia.

Lisäksi sijoitusten määrä ja erityisesti nuorten vakava oireilu on lisääntynyt. Vuoden 2019 lastensuojelua koskevan tilastoinnin mukaan kiireellisesti sijoitettuja, huostassa olevia tai muuten sijoitettuja lapsia ja nuoria ei ole ollut koskaan yhtä paljon. THL:n arvion mukaan lastensuojelun asiakasmäärä on jatkanut yhä kasvuaan koronan vaikutuksista johtuen. Sosiaalityöntekijöiden viesti on, että yhä useampi lastensuojelun asiakkuus alkaa kiireellisellä sijoituksella.

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle kiireellisesti, jos lapsi on välittömässä vaarassa ja se voi enimmillään kestää 30 vuorokautta. Määräaika tarkoittaa, että sosiaalityöntekijälle jää 30 päivää aikaa luoda luottamuksellinen suhde lapseen ja tutustua lapsen sekä perheen tilanteeseen, tuen tarpeeseen ja järjestää tarvittavat tukipalvelut. Kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa toisella 30 vuorokaudella, jos se on välttämätöntä lapsen pitkäkestoisen sijoituksen tarpeen selvittämiseksi tai riittävien tukitoimien kartoittamiseksi. Sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan 30+30 päivän määräaika ei aina riitä tarkoituksenmukaiseen työskentelyyn.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) selvityksen mukaan lastensuojelu katsotaan erityistason palveluksi. Sosiaalityöntekijä käyttää julkista valtaa ja työ edellyttää laissäädannöllistä osaamista. Sosiaalityöntekijältä edellytetään tietoa ja osaamista lapsen ja nuoren kasvusta sekä kehityksestä, niiden riskeistä ja auttamisen keinoista. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulee pystyä työskentelemään erilaisten perheiden kanssa ja moninaisissa tilanteissa.

Valtakunnallisesti sosiaalityöntekijöiden pätevyysaste ja työkokemus alalta vaihtelee paljon. Erityisenä haasteena on ollut saada koulutettuja sosiaalityöntekijöitä sitoutumaan lastensuojeluun. Kunnat ovat kohdistaneet resursseja sijaispätevien sosiaalityön yliopisto-opiskelijoiden sitouttamisen esimerkiksi palkallisilla opintovapailta. Kuntien olisi tärkeää kiinnittää huomioita myös pätevien ja kokeneiden lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointiin ja sitouttamiseen lastensuojelun erityisasiantuntijuuden vahvistamiseksi ja ylläpitämiseksi organisaatiossa. Lisäksi olisi tärkeää arvioida, miten henkilöstömitoitus tosiasiallisesti lasketaan, onko sosiaalityöntekijällä asiakasmitoituksen edellyttämän asiakasmäärän lisäksi työparityöskentelyä ja tekekö hän yhdennettyä sosiaalityötä esimerkiksi vastaa myös lapsen vanhemman aikuissosiaalityön asiakkuudesta.

Lapsen sijaishuollosta vastuussa olevan kunnan on arvioitava lasta sijoitettaessa vastaako lapselle osoitettu sijaishuoltopaikka lapsen tarpeisiin. Sijaishuoltopaikkaa valittaessa on aina arvioitava lapsen etua ja yksilöllisesti sitä, mitkä ovat lapsen huostaanoton tarpeesta johtuvat fyysiset, psyykkiset, emotionaaliset ja sosiaaliset tuen tarpeet. Tarkoituksen mukaisen sijaishuollon varmistamiseksi on tärkeää, että lapsen ja perheen tuen tarvetta koskeva tieto on sijaishuoltopaikan tiedossa, jotta sijaishuollon toteutuminen voidaan järjestää lapselle parhaiten soveltuvassa sijaishuoltopaikassa.

Sijoituksen aikana lapsen sijaishuollon valvonnasta ja sijaishuoltopaikan järjestämisen hoidon ja huolenpidon laadun seurannasta vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Yksityisille palveluntuottajille on tärkeää sosiaalityöntekijän kanssa tehtävä tiivis yhteistyö, jotta voidaan turvata lapsen tarpeita vastaava yksilöllinen sijaishuolto. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi ja seuraa, että lastensuojelupalvelut ovat lapsen edun mukaisia.

Sosiaalityöntekijältä vaaditaan riittävästi aikaa työskennellä lapsen ja perheen kanssa, sekä asiantuntijuutta tunnistaa sijoitettavan tai sijaishuollossa olevan lapsen ja nuoren tuen tarpeiden kokonaisuus, sekä arvioida moniammatillisesti millaista monialaista huolenpitoa, hoitoa ja kuntoutusta lapsi tai nuori tarvitsee sijaishuollossa. Sosiaalityöntekijän kiire ja tavoitettavuusongelmat voivat pahimmillaan vaarantaa sijaishuollon toteutumisen tarkoituksen sekä lapsen oman ja muiden sijoitettujen lasten terveyden ja turvallisuuden.

Hallituksen esitys lastensuojelulain muuttamisesta toisi sääntelyä sosiaalityöntekijän virkavastuuseen ja muuttaisi lastensuojelun palvelurakennetta kokonaisuudessaan. Aiemmin kunnat ovat ostaneet yksityisiltä palveluntuottajilta sosiaalityöntekijän asiantuntijapalveluita jonojen purkamiseksi ja tilanteissa, joissa on tarvittu asiantuntijuutta esimerkiksi huostaanoton valmistelun tueksi. Hallituksen esityksessä määritetään julkista vallan käyttöä ja rajataan virkavastuulle kuuluvia tehtäviä. Sosiaalityöntekijöiden ostopalvelua ei voida toteuttaa aiempaan tapaan.

HALI ry arvioi, että lastensuojelun merkittävä ongelma on tällä hetkellä sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus ja heikko tavoitettavuus, joka haittaa laadukkaan ja lainmukaisen lastensuojelutyön toteutumista kunnissa ja vaikuttaa osaltaan yksityisten palveluntuottajien toimintaedellytyksiin. Lisäksi ammattitaitoisia lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä on liian vähän ja organisaation johtamisen haasteet näkyvät lapsen ja perheen tarvitsemien oikea-aikaisten palvelujen toteutumisessa. Avohuollon lastensuojelutyö on muuttunut viime vuosien aikana suunnitelmallisesta työstä reaktiiviseksi sosiaalityöksi, joka osaltaan vaikuttaa kielteisesti sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointiin ja sitoutumiseen.

HALI ry muistuttaa, että kunnat turvaavat riittävät lastensuojelun resurssit ja huomioivat hallituksen esityksen rajoituspäätösten tekemistä koskevat sosiaalityöntekijän viranomaisvelvoitteet. Asiakasmäärän ja virkavastuulle kuuluvien tehtävien rajaus lisää sosiaalityöntekijöiden virkojen tarvetta tilanteessa, jossa lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä

on vakava valtakunnallinen työvoimapula. Lisäksi kuntien tulee kiinnittää vahvemmin huomioita lastensuojelun työolosuhteisiin, johtamiseen ja riittävään moniammatilliseen työn tukeen. Kunnan tulee huolehtia siitä, että lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää myös asiakasmitoituksen voimaan tulon jälkeen.

2. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojeluviranomaisen kansainvälisestä toimivallasta (17 §), lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuusta kansainvälisissä tilanteissa (17 a §) sekä lastensuojelun tarpeen arvioinnista ulkomailla (17 b §). Selkiyttääkö sääntely rajat ylittäviä tilanteita?

Hallituksen esitys selkeyttää kuntien viranomaistyötä sekä lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuuta kansainvälisissä tilanteissa. Hallituksen esitys on selkeä.

3. Esityksessä ehdotetaan säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta ja lapsen palvelutarpeen arvioinnista (26 §). Onko ehdotettu sääntely selkeä?

Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta.

HALI ry pitää myönteisenä, että laissa määritellään lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijasta. Lapsen lastensuojelulain mukaisten palveluiden ja tukitoimien tarpeen selvittely tulee arvioida yhdessä lapsen ja hänen läheistensä kanssa ja palvelutarpeet tulee määritellä asiakaskeisestisesti. Ehdotettu sääntely on kannatettavaa.

Palvelutarpeen arviointi on tärkeä osa lapsen edun toteutumista, jotta voidaan turvata sosiaalihuoltolain mukaisen yksilöllinen ja oikea-aikainen tuki. Palvelutarpeen arvio muodostaa perustan lapsen asiakassuunnitelmalle ja mahdolliselle sijaishuollon tarpeen arvioinnille, sekä lapsen tarvitseman hoidon sekä kuntoutuksen järjestämiseksi.

Yleisesti on tärkeää, että lastensuojelun asiakkuuden alkaminen ja päättyminen on määritelty selkeästi. Tämä parantaa työn suunnitelmallisuutta, lapsen, huoltajien ja lapsen kasvatuksesta vastaavien aikuisten tietoisuutta palveluista ja vahvistaa asiakkaiden oikeusturvaa.

Asiakkuuden alkamisen ja päättymisen kriteerien määrittely vahvistaa myös sosiaalityöntekijän oikeusturvaa ja sosiaalityön lähijohtamista, sekä ehkäisee sellaisten asiakkuuksien muodostumista, joissa ei ole suunnitelmallista ja tosiasiallista työskentelyä ns. haamuasiakkaat. Asiakkuuden päättymisen säätäminen ja päätöksen kirjaaminen lasta koskeviin asiakirjoihin selkiyttää työskentelyä, lapsen ja perheen ohjaamista peruspalveluihin sekä yhteistä ymmärrystä lastensuojelun työskentelystä ja tuen vaikuttavuudesta.

Hallituksen esityksessä 36§, 4 momentin 6.kohdassa todetaan: *Sen lisäksi mitä 15 §:ssä ja terveydenhuoltolain 69 §:ssä säädetään, avohuollon tukitoimien arvioinnin yhteydessä lapsen terveydentila on tutkittava, jos terveydentilaa ei ole ollut mahdollista tutkia aikaisemmin tai muusta syystä ei ole käytettävissä riittäviä tietoja lapsen avohuollon palvelujen järjestämiseksi tai se on muusta syystä tarpeellista.*

HALI ry haluaa kiinnittää huomioita, että lastensuojelun asiakkuuden syyt ovat moninaisia. Hallitus esittää, että avohuollon tukitoimien arvioinnin yhteydessä lapsen terveydentilan tila tulisi tutkia. Tämä johtaa lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevien lasten rutiininomaiseen terveydentilan tutkimiseen. Lastensuojelullinen huoli voi kuitenkin liittyä muuhun tematiikkaan ja lapsen terveydentilan tutkimiselle ei ole aina tarkoituksenmukaisia perusteita. HALI ry esittää, että terveydentilan tutkimisesta voidaan luopua, mikäli se on ilmeisen tarpeetonta ja lapsen edun mukaista.

4. Esityksessä ehdotetaan säädettävän tehostetusta avohuollon tukitoimesta (37 b §). Mikä on näkemyksenne sääntelyn selkeydestä suhteessa muihin lastensuojelun avohuollon palveluihin?

Laissa säädetään tehostetusta avohuollon tukitoimesta, joka tarkoittaa intensiivistä ja moniammatillista lapsen kotioiloissa annettavaa kuntouttavaa tukea yhdessä hänen vanhempansa tai muun läheisen kanssa. Palvelulla pyritään ehkäisemään lapsen sijoituksen tarvetta.

HALI ry katsoo, että sääntely on epäselvä ja sitä tulisi selkeyttää edelleen. Säännöstä tulisi avata ja lisätä velvoittavuutta yli hallintokuntien, jotta avohuollon palvelut kehittyisivät ja lastensuojelun moniammatillinen työskentely toteutuisi aidosti ja vaikuttavasti lapsen edun mukaisesti. Hallituksen esityksessä tehostettu avohuollon tukitoimi jää sisällöltään varsin tyhjäksi, ja herättää pikemminkin hämmennystä, kuin ohjaa palveluita. Määrittely intensiivisestä ja moniammatillisesta tuesta lapsen ja perheen kotiin on oikeasuuntainen, mutta terveydenhuollon vastuuta pitäisi selventää ja määritellä kenellä on järjestämisvastuu moniammatillisen kuntoutuksen toteuttamisesta.

Kotona toteutuvien avohuollon tukitoimien vahvistaminen on kannatettavaa, mutta vaatii konkretiaa toteutuakseen käytännössä. Moniammatillisuuden käsite, intensiivinen avohuollon tukitoimi ja moniammatillinen perhetyö ovat epämääräisiä ja edellä mainitut tukimuodot tulisi määritellä sisällöllisesti. Nykyinen lastensuojelulaki tarjoaa jo mahdollisuuden intensiivisen ja tehostetun tuen järjestämiseksi kotiin sosiaalihuollon palveluna.

Avohuollon tehostetun tukitoimen kohdalla säännöskohtaisissa perusteluissa mainitaan mm. terveystyöpalvelut sekä koulun palvelut, joista saa kuvan, että edellä mainitut palvelut ovat terveydenhuollon ja sivistystoimen tuottamia palveluita osana avohuollon tehostettua

tukitoimea. Huomioitavaa on, että päätösesitys ei ole velvoittava muiden hallintokuntien edustajille esimerkiksi silloin kun terveydenhuollon ja koulunkäynnissä tarvitsemien palvelujen saamisessa on lapsen ja perheen kannalta usein kestäättömiä viiveitä.

HALI ry muistuttaa, että puutteet terveydenhuollon palvelujen saatavuudessa ovat aiheuttaneet sijaishuollon tarvetta. Kuntaliiton arvion mukaan viidennes huostaanotoista voisi jäädä tekemättä, jos psykiatrinen hoito järjestyisi joko avo- tai sairaalahoitona.

Terveydenhuollon järjestämisvastuuta ei pidä sysätä lastensuojelulle, lastensuojelun palvelut eivät korvaa terveydenhuollon tai koulun tarjoaman tuen saatavuuden ongelmia. Esimerkiksi neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten tuen tarve ei poistu intensiivisellä kotiin annettavalla tehostetulla avohuollon tuella, mikäli lapsi on vailla tarvitsemaansa terveydenhoitoa tai lapsen koulun olosuhteet ja tuki eivät vastaa lapsen tuen tarpeisiin.

Sosiaalityöntekijällä ei ole mahdollisuutta päättää kotiin annettavista terveystalvueluista tai koulun tuesta, jolloin on vaikeaa ymmärtää, miten tehostettu avohuollon tukitoimi eroaisi esimerkiksi hyvin intensiivisestä perhetyöstä tai kotiin tuotavasta perhekuntoutuksesta, jossa moniammatillisuus toteutuu palveluntarjoajan toimesta. Jos päätösesityksellä pyritään hakemaan eri hallintokuntien yhteistä palvelua, tulisi velvoitteet määritellä lakiin.

Kotiin annettava kuntoutus edellyttää perheeltä taloudellista ja ajallista sitoutumista. Miten turvataan vanhempien toimeentulo tilanteissa, joissa vanhemmat sitoutuvat tiiviiseen ja kuntouttavaan työskentelyyn? Tehostetun avohuollon tukitoimen mahdollistamiseksi tulee turvata vanhempien riittävä ja yksilöllisen tarpeen mukainen toimeentulon jatkuvuus. Tämä edellyttää yhteistyötä Kelan kanssa ja sosiaaliturvaetuksien uudistamista lapsen edun sekä perheen kodissa tapahtuvan kuntoutumisen turvaamiseksi.

Tehostettu avohuollon tuki on viimesijainen tuki, jonka tavoitteena on ehkäistä sijoituksia. On tärkeää myös muistaa, että avohuollon tuki on aina vapaaehtoista. Säätely herättää kysymyksen, luodaanko uusi avohuollon tuen porras sijoitusten ehkäisemiseksi? Kunnilla on jo nyt mahdollisuus tarjota yksilöllistä tukea joko omana tai ostopalveluna lapsen ja perheen yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Se koskee esimerkiksi kotiin annettavaa perhekuntoutusta, MDFT-terapiaa ja mahdollistaa kehittää uudenlaisia ja innovatiivisia avohuollon palveluja. On myös tärkeää arvioida tehostetun avohuollon tukitoimen soveltuvuutta tilanteissa, joissa koti ei ole turvallinen paikka lapselle tai lapsi on vaaraksi omalle tai toisen terveydelle. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että työntekijän on turvallista työskennellä lapsen kotona.

Ilman selkeämpää määritystä mitä tehostetun avohuollon tuen moniammatillisuudella tarkoitetaan ja kenellä on järjestämisvastuu palvelujen sisällöissä, asiakkaat ovat eriarvioisessa asemassa oikeudessaan saada riittävät ja tarkoituksenmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen palvelut. Lastensuojelun avohuollon palvelut ovat olleet pitkään kehityskohteena ja kehittämistyötä tarvitaan edelleen.

5. Onko esityksessä ehdotettu 49 a §:n 2 momentin c-kohdan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroitua palvelu ja sitä koskeva päätöksenteko (49 b §) sääntelyltään selkeä ja toteutettavissa käytännössä?

HALI ry kiittää hallitusta, ja tarkoitusta vaikuttaa päihdehoitoa tarvitsevien sijaishuollossa olevien lasten päihdekuntoutuksen saatavuuteen sekä turvata lapsen mahdollisuus pysyviin ihmissuhteisiin, kuntouttava arki ja päihdehoito sijaishuoltopaikassa.

HALI ry kannattaa päihdehoidon päihdevieroituksen osalta lakiehdotuksen mukaista määräaika. Lakiehdotuksen mukainen määräaika 15+15 päivä on tutkitun tiedon mukaista ja toteutuu lakiperustelun (s. 161) osalta tyypillisissä määräajoissa: *Vieroitusoireiden huippu osuu kahden päivän tai jopa kahden viikon kohdalle. Laitoksessa tapahtuva alkoholivieroitus kestää tyypillisesti 4–7 vuorokautta ja huumausainevieroitus 1–4 viikkoa. Turvallisen vieroitushoidon toteuttaminen edellyttäisi mahdollisuutta 15 + 15 vuorokautta kestäviin jaksoihin, joiden tarve tulisi arvioida ja päättää yksilöllisesti.*

Hallituksen esityksessä on päihdehoidon kuntoutuksen 49 b §, 2.mom, ehdotuksessa kaksi eri aikamäärettä. Hallituksen esityksessä todetaan (s.226) todetaan: *Päätöstä voidaan jatkaa enintään 60 päivää, jos kuntoutuksen jatkaminen arvioidaan välttämättömäksi päihhteistä irtautumiseen ja 49 a§:ssä säädetyt edellytykset ovat edelleen voimassa.* Lisäksi hallituksen esityksessä (s.272-273) todetaan: *Päätöstä voidaan jatkaa enintään 30 päivää jos kuntoutuksen jatkaminen arvioidaan välttämättömäksi päihhteistä irtautumiseen ja 49 a§:ssä säädetyt edellytykset ovat edelleen voimassa.* Hallituksen lakiehdotuksen lakiehdotuksen päihdekuntoutuksen kestoa koskevassa asiassa on virhe.

Lisäksi lakiehdotus ei myöskään vastaa hallituksen esityksen perustelutekstiä päihdekuntoutuksen tuen tarpeesta. Perustelutekstissä (s. 161) todetaan että, *riski päihdekäyttöön ja -kierteeseen on merkittävä ensimmäisen 3–6 kuukauden aikana käytön lopettamisen jälkeen. Kuntoutuksessa opeteltavien sosiaalisten ja psyykkisten taitojen vakiinnuttaminen edellyttää riittävän pitkää aikaa.* Lakiehdotuksen mukainen aikaraja päihdehoidon päihdekuntoutuksen päätöksenteon keston rajaamista ei ole muilta osin perusteltua.

Esitykseen kirjatut määräajat eivät ole loogisia suhteessa päihdekatkaisun ja -kuntoutuksen asiakkaiden tarpeisiin. Lastensuojelun vaativan tason päihdekatkaisupalveluja ja -kuntoutusta tarvitsevilla lapsilla on erittäin monimuotoisia ja vakavia päihdeongelmia, joihin vaikuttaminen esitetyissä aikarajoissa on varsin haastavaa. Näihin yksiköihin tulevilla lapsilla on kuitenkin todennäköisesti pitkä päihdehistoria takanaan. Lakiin kirjoitetut aikamäärät eivät tue pitkäjatkoista kuntouttavaa ja pysäyttävää päihdehoitoa.

Lapsella on oikeus sosiaalihuoltolain mukaiseen oikea-aikaiseen, yhdenvertaisiin, hänen tarpeitaan vastaavaan ja lapsen edun mukaisiin palveluihin sijaishuollossa. Sosiaalityöntekijälle tulisi taata moniammatillisen asiantuntemuksen tuki lapsen tilannetta arvioitaessa sekä päihdekuntoutuspäätöstä ja sen jatkopäätöstä tehtäessä. Huomioitavaa on, että lapsen päihdekuntoutuminen etenee yksilöllisesti ja tutkitun tiedon perusteella voi mahdollisesti vaatia pidempää jaksoa kuin hallitus on lakiehdotuksessa rajannut.

Lastensuojelutyöskentelyn perustana tulee olla palvelun adaptoiminen lapsen muuttuviin tarpeisiin, ei asiakkaan siirtäminen palvelusta toiseen tilanteen niin muuttuessa. Jälkimmäinen on tuotantolähtöinen lähestymistapa palvelujen järjestämiseen, eikä se tutkitusti tuota vaikuttavuutta tai edistä sijaishuollossa olevan lapsen etua ja hyvinvointia.

HALI ry muistuttaa, että lastensuojelupalvelujen tulisi perustua yksilöllisiin tarpeisiin sekä turvata jatkuva ja vaikuttava tuki lapselle ja koko hänen perheelleen. Vaikuttavuus perustuu lapsen kanssa rakennettuun luottamukselliseen suhteeseen, joka katkeaa aina sijaishuoltopaikkaa vaihdettaessa. Lapsella on oikeus pysyviin ihmissuhteisiin sijaishuollossa ja hallitus on myös esittänyt tavoitteen ehkäistä lapsen tarpeettomia sijaishuollon muutoksia. Hallituksen esityksen 49 a §:n 2 momentin c-kohdan perusteella herää kuitenkin kysymys, miten lapsen sijaishuolto toteutuu päihdekuntoutuksen määräajan ylittämisen jälkeen tilanteissa, joissa lapsen päihdekuntoutuminen on vielä kesken? Aikuisen päihdehoidossa ei määritellä aikarajoja, vaan se perustuu kuntoutuksen tarpeen arvioon. Miten perustellaan tilannetta, jossa yhdenvertaista oikeutta päihdekuntoutukseen rajataan alaikäisen kohdalla?

Sijaishuollossa toteutuvaan päihdekuntoutukseen liittyy usein rajoitustoimenpiteitä, joiden tarkoituksena on turvata sijaishuollon tarkoituksen toteutuminen ja suojella lasta itseään tai toista henkilöä. Päihdekatkaisuun ja -kuntoutuksen määräajat liittyvät julkisen vallan ja merkittävän julkisen vallan käytön rajaan. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa, että päihdehoidon erityiset rajoittamistoimet voivat myös jatkossa olla sekä julkisen että yksityisen palvelutuotannon käytössä.

HALI ry esittää, että mikäli määräaikoja on tarpeen määritellä päihdekuntoutuksen osalta, se noudattaa erityisen huolenpidon jaksoon määriteltyjä aikamääreitä. Korkeintaan kuuden kuukauden jakso on lähempänä tutkittua tietoa päihdekuntoutuksen keston yksilöllisistä tarpeista kuin hallituksen esitys sellaisenaan. Vaihtoehtoisesti päihdekuntoutus integroituna sijaishuoltoon tulisi toteutua lapsen yksilöllisen tarpeen mukaisesti viranhaltijapäätöksenä 30 päivän jaksoissa.

6. Esityksessä ehdotetaan erityisen huolenpidon palvelun tuottamisen keskittämistä julkisen sektorin toimijoille (60 d §). Muutokseen esitetään pitkää siirtymäaikaa vuoteen 2026 asti. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Esityksessä ehdotetaan muutoksia lastensuojelulakiin, jossa erityisen huolenpidon jakson tuottaminen keskitetään valtion lastensuojeluyksiköihin ja kunnan omistamiin lastensuojelulaitoksiin. Yksityiset palveluntuottajat tuottavat 40 prosenttia erityisestä huolenpidosta, EHO-paikoihin on jonoa, 100 prosentin täyttöaste ja paikkatarve on kasvanut entisestään.

HALI ry vastustaa hallituksen esitystä ja esittää, että erityisen huolenpidon järjestämisestä koskeva sääntely kirjataan lakiin kuten lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä on esittänyt 4.9.2020 julkaistussa raportissa: *Erityisen huolenpidon jakson järjestäminen keskitetään valtion lastensuojeluyksiköihin, yksityisiin koulukoteihin sekä kunnan ja maakunnan omistamiin lastensuojelulaitoksiin.*

Lastensuojelulain muutosesityksen tarkoituksena on ollut lisäksi määritellä perustason sijaishuolto ja vaativa sijaishuolto, sekä vahvistaa vaativan sijaishuollon mahdollisuutta vastata nuorten kasvun ja terveyden vaarantavaan vakavaan oireiluun. HALI ry muistuttaa, että erityinen huolenpito on vahvin lastensuojelun tukitoimi, jonka tavoitteena on pysäyttää kasvatuksen ja hoidon keinoin nuoren vakava oireilu.

HALI ry pitää myönteisenä esitystä erityisen huolenpidon kestosta, jossa viranhaltija voi jatkaa jaksoa erityisin perustein 90 päivän jälkeen korkeintaan toisen 90 päivän jakson, mikäli lapsen etu niin vaatii. HALI ry ilmaisee kuitenkin vakavan huolenaiheen, miten jatkossa varmistetaan vakavasti oireilevien nuorten erityisen huolenpidon saatavuus yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa, mikäli jakso keskitetään ainoastaan valtion tai kunnan lastensuojeluyksiköihin.

7. Esityksessä ehdotetaan vähimmäishenkilöstömitoituksia vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon palveluihin (59 a §). Mitoitukset porrastetaan vuosille 2022–2026, täysimääräisinä mitoitukset tulisivat voimaan vuonna 2026. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ammatillisia osaamisvaatimuksia tarkennetaan ja säädetään portaittain tiukentuva henkilöstömitoitus vuoteen 2026 asti vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon asumisyksiköihin. Lakiesityksellä pyritään vastaamaan erityistä ja monialaista tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin säätämällä vaativan sijaishuollon sisällöstä, tarkoituksesta ja järjestämisestä. Vaativan sijaishuollon palveluilla pyritään vähentämään erityisen huolenpidon jaksojen tarvetta puuttumalla ongelmiin mahdollisimman varhain. Lisäksi erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä ja sen kestoa selkeytetään. Tavoitteena on turvata jakson riittävän pitkä aika lapsen kasvulle ja kehitykselle vahingollisen toiminnan pysäyttämiseksi.

Lakiesityksen vuoksi tarvitaan yhteensä 805 uuden työntekijän lisäys vaativan sijaishuollon palveluihin, josta 580 yksityisille palveluntuottajille (80%) viimeistään neljä vuotta lain voimaan

tulon jälkeen. Työvoiman lisätarve koskee 105 työntekijää EHO-palveluihin ja 700 vaativaan sijaishuoltoon. Hallituksen tavoitteena on, että työntekijät olisivat pääasiassa AMK-koulutuksen saaneita sairaanhoitajia ja sosionomeja (s.180)

HALI ry esittää lisää aikaa vaativan sijaishuollon uudistamiseksi ja pyytää ennen lain voimaantuloa hallitukselta ratkaisuja työvoiman saatavuuden parantamiseksi sekä koulutusmäärien kasvattamiseksi lain edellyttämän henkilöstömäärän ja -rakenteen muutoksen turvaamiseksi. HALI ry ilmaisee vakavan huolenaiheen, miten henkilöstömitoitus voidaan mahdollistaa lain tarkoittamalla tavalla tilanteessa, jossa sijaishuollossa vallitsee vakava työvoimapula. HALI ry esittää laaja-alaista ja valtakunnallista yhteistyötä sekä toimenpiteitä alan koulutusmäärien kasvattamiseksi ja lastensuojelun vetovoimaisuuden lisäämiseksi.

HALI ry muistuttaa, että sijaishuoltopaikka on lapsen ja nuoren koti, jossa työntekijän tehtävänä on vastata lapsen jokapäiväisestä hoidosta ja kasvatuksesta. Lakiesitys vahvistaa lapsen oikeutta saada tarvitsemansa terveydenhuollon ja sivistystoimen palvelut sijaishuollon aikana. Lisäksi lakiesitys korostaa viranomaistyöskentelyn tiivistämistä ja sijaishuollon mahdollisuutta saada tarvitsemansa moniammatillinen tuki silloin kun lapsen etu niin vaatii.

HALI ry toivoo, että vaativaa sijaishuoltoa koskevaa sääntelyä täsmennetään siltä osin, että määritellään minkälaista erityisosaamista ja millä tavoin koulutettua henkilöstöä sijaishuoltopaikalla tulisi olla, jotta sijaishuollon järjestäminen toteutuu lain edellyttämällä tavalla. Lisäksi toivotaan, että sijaishuollon eri tasot määritellään konkreettisesti perustason, erityistason sijaishuollon ja erityisen huolenpidon sijaishuollon toteutumisen sisällön osalta.

Lisäksi HALI ry toivoo, että hallitus pohtii, miten turvataan sijaishuollon työntekijöiden oikeus työturvallisuuteen ja koskemattomuuteen tilanteissa, joissa sijaishuoltoon sijoitetut nuoret vaarantavat käytöksellään oman ja toisen terveyden. On tärkeää, että sijaishuollon arki on terveellinen ja turvallinen jokaiselle sijaishuollossa olevalle lapselle sekä heidän hoidosta ja kasvatuksesta vastaavalle työntekijälle.

8. Esityksessä ehdotetaan uutta säännöstä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi (68 a §). Onko sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutos lastensuojelulain 68§ kiinnipittoa koskevan sääntelyn osalta. Lisäksi lainsäädäntöön esitetään uutta säännöstä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi ja lapsen palauttamisen aikaisen autossa toteutettavan lyhytaikaisen kiinnipidon mahdollistamiseksi lapsen terveyttä vahingoittavan käytöksen pysäyttämiseksi tai estämiseksi.

Lastensuojelulakiin esitetään uutena kohtana 68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi: *”Sen lisäksi mitä 68 §:ssä säädetään, laitoksen johtaja, tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi pitää lyhytaikaisesti kiinni lapsesta, jonka liikkumisvapautta on 69 §:n mukaisesti rajoitettu, estääkseen lasta poistumasta laitoksesta tai sen yhteydessä olevalta piha-alueelta, jos lapsi saattaisi poistumisellaan itsensä tai toisen henkilön alttiiksi välittömästi uhkaavalle ja vakavalle terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalle vaaralle.”*

Lapsen liikkumisvapautta voidaan rajoittaa lastensuojelulain 69§:n mukaisesti, jos se on hänen huoltonsa kannalta välttämätöntä ja lapsen edun mukaista, sekä asettaa määräajaksi kieltä poistua laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn asuinyksikön tiloista tarkoituksena suojata lasta hänen kasvuaan ja terveyttään vahingoittavalta käytökseltä tai toiminnalta.

Hallitus esittää liikkumisvapauden rajoittamista siten, että sosiaalityöntekijä voi päättää yhteensä enintään 30 vuorokautta koskevasta liikkumisvapauden rajoittamisesta. Hallituksen esityksessä liikkumisvapauden rajoittamista voidaan jatkaa erityisistä syistä päihdehoidon ja -kuntoutuksen varmistamiseksi tai muun erityisen painavan syyn perusteella, jos se on lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Tällöinkään rajoittamisen kokonaisaika ei saa ylittää 90 vuorokautta. Laitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi päättää kiireellisessä tapauksessa enintään seitsemän vuorokautta kestävästä liikkumisvapauden rajoittamisesta.

HALI ry katsoo, että hallituksen ehdotus sääntelystä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi (68 a §) on epäselvä. Lakiehdotus nostaa kysymyksiä, tarvitaanko lapsen poistumisen estämiseksi muuta perustetta ja sääntelyä kuin voimassa oleva liikkumisvapauden rajoittamispäätös? Pitääkö vielä erikseen osoittaa, että lapsi saattaisi poistumisellaan itsensä alttiiksi välittömästi uhkaavalle ja vakavalle vaaralle? Myös mahdollisuus virka-avun pyytämiseen tarvitsisi vielä selkeyttämistä, jotta voidaan varmistaa virka-avun saatavuus sijaishuollossa olevan lapsen edun mukaisesti.

HALI ry:n mielestä lastensuojelun sijaishuollon rajoitustoimenpiteiden lainsäädännöllisen säätelyn muutokset ovat myönteinen asia lapsen oikeuksien edistämiseksi sijaishuollossa. Esimerkiksi liikkumisvapauden rajoittamisen kokonaisajan pidentäminen tarvittaessa 90 vuorokauteen vahvistaa sijaishuollon mahdollisuutta turvata lapsen oikeus suojeluun tilanteissa, joissa lapsi vaarantaa oman kasvun ja kehityksen toiminnallaan sekä pyrkii karkaamaan laitoksesta.

9. Esityksessä ehdotetaan muutettavan luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista koskevaa nykyistä säännöstä (69 a §) siten, että siinä säädetty kiinniottaminen mahdollistaa poliisille toimivallan lapsen kiinniottamiseksi virka-apuna. Poliisin virka-avun antamisesta

säädetään tarkemmin uudessa 69 b §:ssä. Onko ehdotettujen 69 a § ja 69 b § sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Rajoitustoimenpiteissä huomioidaan perustuslain mukainen julkisen vallan ja merkittävä julkisen vallan käyttö ja vahvistetaan lapsen oikeusturvaa. Rajoitustoimenpiteitä täsmennetään huomioiden erityisesti lasten päihteiden käyttöön liittyvät haasteet sekä muutoin lapsen hengen, terveyden ja kehityksen suojeleminen. Laitoksesta luvatta poistuneen lapsen palauttamiseen takaisin laitokseen sekä tähän liittyvästä poliisiin virka-avusta ehdotetaan uutta sääntelyä.

HALI ry kiittää hallitusta ja toteaa, että 69 a §:ssä ehdotetut muutokset vahvistavat sijaishuollosta luvatta poistuneen lapsen oikeuksia suojelemaan ja mahdollistavat lapsen palauttamisen paremmin sijaishuoltopaikkaan. Ehdotettu muutos mahdollistaa karanteenin lapsen ja nuoren sijaishuoltopaikan tehdä virka-apupyynnön suoraan poliisille. Lisäksi valtakunnallisten käytäntöjen yhdenmukaistuminen on hyvä ja tärkeä asia sijaishuollon palvelujen tasalaatuisuuden edistämiseksi.

Nykytilanne yksityisten palveluntuottajien osalta on sellainen, että lainsäädännön mukaisesti karkumatkalta palautettavat lapset ja nuoret sitovat runsaasti sijaishuollon kokeneimpien ammattilaisten resurssia. Lapsen sijaishuoltoyksiköstä ei ole aina mahdollista irrottaa hakumatkalle työntekijöitä, koska kaikki sijoitetut lapset ovat oikeutettuja riittävään huolenpitoon ja valvontaan, eikä heidän oikeuksiaan voi heikentää. Lisäksi sijaishuollossa työskentelevän työntekijän työaikalainsäädäntö asettaa ehtoja oman työn osana toteutettavien pitkien ja päivystyksellisten hakumatkojen toteuttamiseen ja siksi hakujen toteuttaminen nimenomaisesti vain lapsen sijaishuollonyksikön työntekijöiden toimesta ei ole mahdollista.

HALI ry esittää, että laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen tulisi voida toteuttaa saman palveluntuottajan palveluksessa olevan hoito- ja kasvatustyötä tekevän työntekijän toimesta, riippumatta siitä työskenteleekö hän lapsen sijaishuoltoyksikössä tai muissa tehtävissä. Lasten palauttamiseen pitää voida käyttää myös sijaisena toimivia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Luvattomien poissaolojen ehkäisemiseksi on laitoksissa oltava riittävä resurssi, jotta lapsi saadaan asettumaan sijaishuoltopaikkaan, lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja hänellä on toimiva vuorovaikutussuhde aikuisten kanssa. Lisäksi tilanteiden ennakointi on tärkeää. HALI ry haluaa muistuttaa, että eduskunnan oikeusasiamiehen alkuvuonna 2021 tehdyn linjauksen mukaan ensisijainen vastuu sijaishuollosta karanteenin lapsen etsimisestä on lapsen vastuusosiaaliryöntekijällä.

HALI ry pitää hyvänä asiana, että lainsäädäntöä täsmennetään poliisin virka-avun antamisesta. Viranomaisyhteistyön malleja luvattomien poissaolojen tilanteissa tulisi selkiyttää myös muiden viranomaisten kanssa. Lisäksi tulisi kehittää poliisipiirien yhteistyötä, jossa poliisipiirin yli karannut lapsi palautetaan yhdellä poliisikytydillä, sen sijaan, että lapsi vaihtaa poliisiautoa

poliisipiirin ylittäessä. Pahimmillaan sijaishuoltopaikkaan palautettava nuori kulkee kolmen eri poliisipiirin ja -auton kyydissä. Lisäksi toivotaan keskustelua, tulisiko poliisilla olla aktiivisempi rooli nuoren saattamisessa sijaishuoltopaikkaan. Poliisin toimesta tehtävä karanteenin nuoren palautus sijaishuoltopaikkaan tulee tehdä asiakasystävällisesti ja lapsen edun mukaisesti.

HALI ry huomauttaa, että poliisin virka-avun saaminen ja teletunnistetietojen hyödyntäminen lapsen löytämiseksi ovat olleet toisinaan sattumanvaraisia ja poliisin osalta tulkinnan varaisia. Virka-avun antaminen tulee olla poliisia velvoittava ilman, että sosiaalityöntekijän tai sijaishuollon työntekijän tulee todistaa lapsen olinpaikka tai vahva epäily olinpaikasta tai osoittaa todisteellisesti lapsen olevan vaarassa. Karkumatkalla lapsi on aina vaarassa ja lapseen kohdistuu suuri riski, että hän voi joutua rikoksen uhriksi tai ajautua itse tekemään rikoksen. Viranomaisten tehtävänä on saattaa lapsi suojaan ja huolenpidon ääreen mahdollisimman pian.

HALI ry toivoo, että lainsäädäntöä täsmennetään siltä osin, että sosiaalityöntekijän, sijaishuoltopaikan ja poliisin yhteistyö sekä käytännöt ovat selkeitä sekä vaikuttavia siten, että sijaishuollosta karannut lapsi saadaan palautettua takaisin huolenpidon ääreen sijaishuoltoon mahdollisimman tehokkaasti lapsen etu huomioiden. Lisäksi toivotaan, että hallitus kiinnittää huomioita poliisin resursseihin, jotta poliisin lastensuojelulle antama virka-apu voidaan toteuttaa oikea-aikaisesti ja lapsen edunmukaisesti lain edellyttämällä tavalla.

10. Esitys sisältää muutoksia työryhmän ehdotuksiin päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson aikana tehtävistä rajoitustoimenpiteistä ja yhteydenpidon erityisestä rajoittamisesta (71 § ja 72 §). Millaisia vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla näette olevan lapsen päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson toteuttamiseen?

Hallituksen esityksen 71 §:n tavoitteena on suojella päihkeitä käyttävän lapsen henkeä, terveyttä ja kehitystä. HE:n 71 § 3 momentin mukaisesti rajataan lapsen ja nuoren oikeutta pitää yhteyttä hänelle läheisiin ihmisiin siten, että *yhteydenpidon erityisenä rajoituksena voidaan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen ajaksi rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä laitoksen ulkopuolella oleviin henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei kyetä yksilöimään. Päätöksessä on mainittava kaikki ne henkilöt, joita yhteydenpidon rajoitus ei koske.*

Sijaishuollon järjestämisen näkökulmasta on tärkeää turvata lapsen päihdehoidon vieroitushoito ja kuntoutus sekä arvioida yhdessä lapsen, huoltajien ja sijaishuollon henkilöstön kanssa ketkä läheiset muodostavat lapsen kasvun ja kehityksen kannalta myönteiset ja päihteettömyyttä tukevat ihmissuhteet sekä miten turvataan yhteydenpito näihin ihmisiin siten, että suojelun periaate toteutuu päihdehoidon aikana.

HALI ry toivoo, että päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen ajan rajoitustoimenpiteistä päätettäessä, pykälän mukainen päätöksenvalmistelu ei muodostuisi kohtuuttomaksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

11. Vapaamuotoiset huomiot edellä mainittuihin säännöksiin:

HALI ry toivoo, että lainsäädännöllä täsmennetään yksityisten palveluntuottajien, valtion ja kunnan lastensuojeluyksiköiden valvontaa ja määrittellään, kuka on valvonnasta vastuussa, sekä millä keinoin ja miten valvontaa sanktioidaan. HALI ry toivoo, että vaativaa sijaishuoltoa koskeva lupamenettely koskee yhdenvertaisesti julkisia ja yksityisiä lastensuojeluyksiköissä, jotta lastensuojelun vaativan sijaishuollon laadun ja palvelun määrittely on yhdenmukainen. Sijaishuoltoon sijoitetun lapsen edun ja oikeuksien toteutumisen näkökulmasta on tärkeää, että julkisesti ja yksityisesti tuotettua sijaishuoltoa valvotaan yhdenvertaisesti ja yhteisten määriteltujen laatukriteerien mukaisesti

Lisäksi HALI ry toivoo täsmennystä, millaista omavalvontaa palveluntuottajalta odotetaan henkilöstön osaamisen varmentamiseksi ja selvitystä raportointi- tai seurantajärjestelmän luomisesta sijaishuollon henkilöstön koulutuksen, osaamisen sekä henkilöstön riittävyyden turvaamiseksi julkisesti ja yksityisesti tuotetussa sijaishuollossa.

HALI ry toivoo avohuollon ja sijaishuollon yhteistyön vahvistamista. Tällä hetkellä sijaishuollon paikkojen tarve kasvaa ja samanaikaisesti esimerkiksi lastensuojelun tukiasuntoja on tyhjänä. Sijaishuollon polkua tulisi tarkastella asiakaslähtöisesti, vaikuttavasti ja lapsen edun mukaisesti myös lapsen itsenäistymisen suuntaan.

Hallituksen esityksessä on sääntelyä, jonka HALI ry katsoo myönteisenä muutoksena lapsen osallisuuteen ja oikeuteen muodostaa luottamuksellinen suhde oman sosiaalityöntekijän kanssa. Asiakassuunnitelma 30 §:n osalta lapsen mielipiteen ja osallisuuden vahvistamisesta itseään koskevassa lastensuojeluasiassa on tervetullut sääntely.

HALI ry kannattaa hallituksen esityksen 13 b §:n ja 29§:n mukaista sääntelyä, jossa määritellään sosiaalityöntekijän ja lapsen kahden keskiä tapaamisia, erityisesti sijaishuollon aikana tarvittavien rajoitustoimenpiteiden käsittelyn ja ennaltaehkäisyn näkökulmasta. HALI ry arvioi, että muilta osin rajoitustoimenpiteiden läpikäynnin terapeuttinen ja kuntouttava merkitys on jätetty liian vähälle huomiolle. HALI ry toivoo, että työntekijöiden osaamista vahvistetaan lapsen rajoitustoimenpiteiden kokemuksellisen läpikäymisen osalta, ja varmistetaan, että lapsella on mahdollisuus saada oman sosiaalityöntekijän lisäksi moniammatillista psykososiaalista tukea rajoitustilanteiden käsittelyyn ja ennaltaehkäisyyn.

HALI ry katsoo, että lakiesitys on kieliasultaan vaikeasti luettavaa lastensuojelun asiantuntijoille. HALI ry muistuttaa että, lastensuojelulaki on sosiaalihuollon ja lasten kanssa

työskentelevien asiantuntijoiden perusta. Lakitekstin on oltava riittävän selkeää ja ymmärrettävää lakia käytännössä ja lastensuojelun arjessa soveltaville asiantuntijoille, jotta voidaan turvata lapsen etu lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla yhdenvertaisesti ja tasalaatuisesti. Sijaishuollon työntekijät tarvitsevat koulutusta ja valvovalta viranomaisilta yhdenmukaista sekä selkeää ohjausta, jotta rajoitustoimia voidaan toteuttaa ja soveltaa lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Viime kädessä rajoitustoimenpiteissä on kysymys lapsen oikeudesta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen sekä siitä, miten se turvataan sijaishuollossa.

Linkki lausuntopalveluun ja hallituksen esitykseen:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=e8d49157-9c3c-4296-84d6-dc738b6a2992>

Kunnioittavasti,

Ulla-Maija Rajakangas

Toimitusjohtaja

Hyvinvointiala HALI ry

Lisätietoa:

Arja Ryyänen

Sosiaalipalvelujen asiantuntija

045 124 1248

arja.ryynanen@hyvinvointiala.fi